

Галина МЕШКО

*доктор педагогічних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
hal-meshko@ukr.net*

Олександр МЕШКО

*кандидат психологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
meshko_o@ukr.net*

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОРІЄНТИР У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЗБЕРЕЖЕННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я

Сьогодні, в час війни, як ніколи, актуальною є проблема збереження і зміцнення професійного здоров'я вчителів, попередження емоційного вигорання і підвищення рівня їх стресостійкості. Війна показала, наскільки важливо тренувати свою резильєнтність, здатність впоратися зі складними та стресовими життєвими і професійними ситуаціями. Тому необхідно цілеспрямовано готувати майбутніх учителів до здоров'ятворчої діяльності, вчити долати професійні стреси з найменшими втратами для здоров'я, сприяти опануванню ними психотехнологіями самооздоровлення і технологіями самореабілітації, загалом формувати культуру професійного здоров'я.

Культура професійного здоров'я є цілісним інтегративним утворенням, яке являє собою єдність пріоритету цінності професійного здоров'я, здоров'язбережувальних мотивів, потреб, ціннісних установок, знань і вмінь про методи і засоби збереження і зміцнення професійного здоров'я. Культура професійного здоров'я ґрунтується на філософсько-світоглядному досвіді, духовно-моральних цінностях і ставленнях особистості та передбачає усвідомлену реалізацію способів збереження і зміцнення здоров'я в конкретних умовах педагогічної діяльності.

Для розуміння сутності проблеми підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я, її обґрунтування та розроблення цілісної системи підготовки до здоров'ятворчої діяльності важливе значення має аксіологічний підхід.

Аксіологічний підхід ґрунтується на філософському вченні про етичні, моральні і культурні цінності як сенсоутворювальні засади людського буття, які визначають напрями і мотивованість людського життя, діяльності та вчинків [3]. Аксіологічний підхід органічно влітається в

гуманістичну педагогіку, оскільки людина розглядається в ній як самоціль суспільного розвитку і вища цінність суспільства. Тому аксіологія є основою нової філософії освіти і, відповідно, методологією сучасної педагогічної науки і педагогічних досліджень.

Аксіологічний підхід обґрунтований і представлений у дослідженнях І. Беха, Л. Божович, О. Вишневського, З. Карпенко, О. Леонтьєва, Г. Радчук, О. Сухомлинської, Є. Шиянова та ін.), а також у західних зарубіжних педагогічних теоріях (Дж. Брунер, Г. Гордон, А. Кларк, Б. Скінер, Дж. Хазард, Г. Хінд та ін.)

Цінності, які визнає людина, формують її ціннісні орієнтації. Ціннісні орієнтації визначають загальний підхід людини до світу, до себе, до інших людей, надають сенс особистісним позиціям, поведінці, вчинкам і професійній діяльності. Ціннісні орієнтації на індивідуальному рівні, вважає С. Сисоева [4], є соціальним психологічним феноменом, що знаходить відображення в наданні переваги або відкиданні певних смислів і моделей поведінки людини, проявляється в її спрямованості, установках і переконаннях.

Ціннісні орієнтації охоплюють ідеали, уявлення про сенс життя і діяльності людини. Вони є основою мотиваційно-ціннісної сфери особистості, яка характеризується єдністю процесів саморегуляції й усвідомленого саморозвитку у процесі набуття смислів-цілей, смислів-інтересів, смислів-мотивів, смислів-відношень [4]. Педагогічні цінності майбутнього вчителя становлять його аксіологічне «Я», яке об'єднує мотиваційні, когнітивні, емоційно-вольові, поведінкові структури особистості.

Аксіологічний підхід сприяє реалізації освітнього процесу в закладі вищої освіти з позиції утвердження цінності здоров'я для життя та професійної діяльності, формування гуманістичних ціннісних орієнтацій студентів. Ми увагу зосереджуємо на формуванні у майбутніх учителів ціннісного ставлення до професійного здоров'я. Ставлення до здоров'я являє собою систему індивідуальних, селективних зв'язків особистості з різними явищами навколишньої дійсності, що сприяють чи, навпаки, несуть загрозу здоров'ю людей, а також певну оцінку індивідом фізичного і психічного стану та організовану самою людиною життєдіяльність, яка сприяє збереженню здоров'я, особистісному зростанню, творчому функціонуванню або навпаки [5].

Ставлення до здоров'я детермінується об'єктивними чинниками і певними рушійними силами діяльності і поведінки особистості. Воно проявляється в діях і вчинках, переживаннях і судженнях людей щодо чинників, які впливають на їх фізичне і психічне благополуччя. Варто зауважити, що саме поведінка і висловлювані судження про здоров'я можуть бути адекватними або неадекватними. «Диференціюючи ставлення до здоров'я на адекватне, розумне і неадекватне, нерозумне або

безтурботне, умовно виокремлюють два діаметрально протилежних типи поведінки індивіда щодо чинників, які сприяють або загрожують здоров'ю. Але оскільки у реальній дійсності потрібна полярна альтернатива практично неможлива, треба вести мову про ступінь адекватності або неадекватності ставлення до здоров'я» [2, с. 103].

Відповідно до аксіологічної парадигми, культура як вчення про цінності являє собою складну ієрархію ідеалів і смислів. У науковій літературі у феномені «культура» виокремлюють два аспекти: 1) культура як сукупність матеріальних і духовних цінностей та способів їх створення; 2) культура як процес освоєння культурних цінностей, духовно-творчого розвитку особистості. Для нашого дослідження важливим є твердження про те, що збагачує культуру тільки та діяльність, у процесі і результаті якої розвивається і вдосконалюється сама особистість. Тому, культура, з одного боку, акумулює результати творчої діяльності людини, а з іншого, – формує її саму як творця, вдосконалюючи духовно-творчі можливості особистості [1, с. 66].

Методологія аксіологічного підходу дає змогу розглядати підготовку майбутніх учителів до здоров'ятворчої діяльності як процес формування фахівців, здатних дотримуватися постулатів здорового (розумного) способу життя, зберігати і зміцнювати професійне здоров'я як найбільшу життєву і професійну цінність, розвивати духовно-творчий потенціал.

Положення і ракурси аксіологічного підходу є визначальними для вибору змісту підготовки майбутніх учителів до збереження і зміцнення професійного здоров'я, способів цілеспрямованого впливу на сфери особистості для формування культури професійного здоров'я як результату підготовки до здоров'ятворчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм : історико-методологічні та теоретичні аспекти : монографія. К. : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. 243 с.
2. Давигора В.І. Психологічний аналіз феномену здоров'я та ставлення до нього. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України* / за ред. С.Д. Максименка. Т. XI., част. I. К. : Гнозис, 2009. 620 с.
3. Meshko H., Meshko O. Scientific-methodological Foundations of Future Teachers' Health Culture Forming. Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School: monograph / Edit. I.F. Prokopenko, I.M. Trubavina. Prague: OKTAN PRINT s.r.o., 2020. P. 112-125. doi: <https://doi.org/10.46489/TAPOFT-11>
4. Сисоєва С.О., Бондарева Л.І. Педагогічні технології професійної освіти. Навчальний тренінг : навч.-метод. посіб. К. : ВМУРоЛ «Україна», 2006. 262 с.
5. Татарчук Є.М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців : монографія. Хмельницький, 2004. 319 с.